

VOORSTEL AB

DATUM DB VERGADERING : 1 mei 2018

DATUM AB VERGADERING : 15 mei 2018

PORTEFEUILLEHOUDER : H. Pereboom

REGISTRATIENUMMER : Z/18/017463-78827

OPSTELLER : Bert Moonen, telefoonnummer +31882331564

CATEGORIE: Bespreekstuk

 uw waterschap

ONDERWERP

Beleid vismigratie niet KRW-wateren

Voorstel:

1. Het oplossen van vismigratieknelpunten volgens optie 2 en dit als 'beleid voor vismigratie buiten de Kaderrichtlijn water' vaststellen.
2. Deze aanpak van het vismigratiebeleid in 2021 te evalueren.

SAMENVATTING

Naast de reeds lopende aanpak van vismigratieknelpunten in de waterlichamen die zijn aangewezen voor de Kaderrichtlijn Water (KRW) heeft het waterschap een inspanningsverplichting om knelpunten in de overige wateren op te lossen. Deze knelpunten zijn in beeld gebracht en geprioriteerd. Het betreft zowel knelpunten in de visvriendelijkheid van gemalen als de vismigratie bij stuwen en gemalen.

Het oplossen van alle knelpunten is niet doelmatig. Voorgesteld wordt om te kiezen voor een selectieve en gefaseerde aanpak waarbij de belangrijke knelpunten deels actief en deels passief worden aangepakt. Knelpunten met een hoge prioriteit worden actief opgepakt waarbij de uitvoering wordt gefaseerd en afgestemd met lopende onderhouds- en investeringsprogramma's. Overige belangrijke knelpunten worden meegenomen bij herinrichtingsprojecten en de renovatie of vervanging van kunstwerken.

Met deze aanpak wordt een positieve impuls gegeven aan de visstand en wordt voldaan aan de inspanningsverplichting voortvloeiend uit internationale verdragen. De financiële consequenties zijn te overzien en beheersbaar.

BESTUURLIJKE ASPECTEN

In het vigerende Waterbeheerplan is het beleidsvoornemen vastgelegd om inhoud te geven aan de vismigratie buiten de KRW-waterlichamen. Voor dit beleidsvoornemen was zowel bij Reest en Wieden als bij Groot Salland beleid vastgesteld. Beleidsuitgangspunt van de beide waterschappen was dat daar waar zinvol/rendabel gemalen visvriendelijk worden gemaakt en stuwen en gemalen vispasseerbaar worden gemaakt. Tevens was in de meerjarenbegrotingen van de waterschappen financiële ruimte gereserveerd voor de uitvoering van dit beleid.

OMGEVING EN PARTNERS

De aanpak is in overleg met de VBC (Visstandbeheercommissie) tot stand gekomen en is in overeenstemming met de handelwijze van de overige waterschappen in Rijn Oost.

TOELICHTING

De visstand in Europa heeft zich de afgelopen decennia, ondanks een verbetering van de waterkwaliteit, op veel plaatsen niet goed ontwikkeld. Deze problemen rond de visstand hangen, naast de inrichting en het beheer van het water, sterk samen met de beperkte mogelijkheden van vismigratie door de aanwezigheid van kunstwerken zoals waterkrachtcentrales, stuwen en gemalen in de watersystemen. Veel van deze kunstwerken zijn niet of moeilijk passeerbaar voor vis, waardoor de vrije migratie van vis wordt belemmerd. Voor vissen ontstaan hierdoor de volgende problemen:

- Het afsluiten van migratieroutes, waardoor de benodigde (deel)leefgebieden niet meer kunnen worden bereikt;
- Het beschadigen en doden van vissen door gemalen;
- Het compartimenteren (versnippering) van leefgebieden, waardoor gebieden voor vispopulaties te klein in omvang zijn geworden;
- Onvoldoende uitwisseling tussen vispopulaties, waardoor de vitaliteit van de vispopulatie wordt aangetast.

Ook het watersysteem van WDODelta is sterk versnipperd. Waterkrachtcentrales spelen (nog) geen rol maar meer dan 2000 stuwen en gemalen belemmeren een vrije vismigratie.

Naast de reeds lopende aanpak van vismigratieknelpunten in de KRW- waterlichamen heeft het waterschap een inspanningsverplichting om knelpunten in andere wateren op te lossen. Middels diverse (inter)nationale verdragen (KRW, Europese Aalverordening, Nederlandse Aalbeheerplan en de Benelux-beschikking Vrije Vismigratie) zijn afspraken gemaakt om de vismigratie en visvriendelijkheid van gemalen te verbeteren. Het waterschap houdt bij het onderhoud al rekening met de visstand. Daarnaast worden er lokaal maatregelen genomen om het leef- en/of paaigebied van vis te verbeteren. Het vispasseerbaar maken van de kunstwerken in de KRW-waterlichamen is reeds vastgesteld in het nationale Stroomgebiedbeheerplan Rijn Delta en ons eigen Waterbeheerplan. Voor de niet-KRW-wateren was zowel bij Reest en Wieden als bij Groot Salland beleid vastgesteld. Beleidsuitgangspunt bij beide waterschappen was dat daar waar zinvol/functioneel gemalen visvriendelijk worden gemaakt en stuwen en gemalen vispasseerbaar worden gemaakt. Tevens was in de meerjarenbegrotingen van de waterschappen financiële ruimte gereserveerd voor de uitvoering van dit beleid. Dit gezamenlijke beleidsuitgangspunt leidt in de praktijk echter nog niet tot een eenduidige aanpak en uitvoering. In dit voorstel wordt het vismigratiebeleid geactualiseerd en gekoppeld aan een uitvoeringsvisie.

Probleemstelling:

Het beleid leidde in de praktijk nog niet tot een eenduidige aanpak en uitvoering. Er is een harmonisatieslag noodzakelijk om tot een eenduidige aanpak en uitvoering te komen.

Het oplossen van alle knelpunten is financieel niet realistisch, moeilijk uitvoerbaar en ook niet doelmatig. Om verdere stappen te kunnen zetten om de ecologische doelen te halen is een beleid gewenst dat enerzijds uitvoerbaar, financieel acceptabel en beheersbaar is, en anderzijds voldoet aan de verplichtingen en afspraken en leidt tot een verbetering van de visstand.

Aanpak

Een grotendeels vrije vismigratie is voor een natuurlijke visstand de meest ideale situatie. In het watersysteem van WDODelta met meer dan 2000 kunstwerken is dit echter niet haalbaar.

Prioriteitstelling en een gefaseerde aanpak kunnen echter wel leiden tot een werkwijze die enerzijds leidt tot het oplossen van de belangrijkste knelpunten en het voldoen aan (inter)nationale afspraken en verdragen en anderzijds financieel en organisatorisch haalbaar is.

Om een geprioriteerde en gefaseerde aanpak mogelijk te maken zijn de vismigratieknelpunten in beeld gebracht. Vervolgens is gekomen tot een prioriteitstelling van vismigratieknelpunten. Hierbij zijn o.a. de huidige visstand, de afstand tot het buitenwater, het aantal barrières, droogval, ecologische doelen en de geschiktheid en omvang van het te ontsluiten leefgebied als beoordelingscriteria gebruikt.

De knelpunten zijn geprioriteerd in vier categorieën:

KRW: 97 (worden in dit stuk verder niet behandeld);

Categorie 1: Hoge prioriteit (50 kunstwerken);

Categorie 2: Prioriteit (387 kunstwerken);

Categorie 3: Lage/geen prioriteit (circa 1600 kunstwerken);

Type	aantal	reeds passeerbaar	nog passeerbaar maken
KRW	208	111	97
Categorie 1	66	16	50
Categorie 2	425	38	387
Categorie 3	Circa 1600	0	0

Mogelijke oplossingen en hun voor- en nadelen:

In dit voorstel worden drie opties voorgelegd om te komen tot het vismigratiebeleid en de uitvoering ervan.

Optie 1, alleen voldoen aan de wettelijke zorgplicht; visvriendelijk maken gemalen en verder niets doen:

Alleen bij KRW-verplichtingen worden vismigratieknelpunten opgelost en vispassages aangelegd. Categorie 1, 2 en 3 worden niet aangepakt. Wel worden gemalen bij renovatie en nieuwbouw visvriendelijk gemaakt om aan de wettelijke zorgplicht te voldoen. Deze werkwijze is financieel aantrekkelijk maar leidt niet of nauwelijks tot ecologische verbetering van het watersysteem en is niet conform het bestaande beleid van de voormalige waterschappen en het Waterbeheerplan. Daarnaast voldoet het waterschap niet aan de inspanningsverplichting volgend uit internationale afspraken.

Optie 2, faseren en prioriteren; de meest belangrijke vismigratieknelpunten oppakken

Vismigratieknelpunten in KRW-waterlichamen en in categorie 1 en 2 worden, deels gefaseerd, opgelost. De knelpunten in categorie 3 worden geaccepteerd.

Aan de fasering wordt invulling gegeven door, afhankelijk van de prioriteitstelling, knelpunten actief op te pakken of mee te liften met andere werkzaamheden.

Om aan (inter)nationale afspraken te voldoen is het oplossen van de knelpunten uit categorie 1 (50 kunstwerken) voor 2027 zeer wenselijk/noodzakelijk. Deze knelpunten worden meegenomen in herinrichtingsprojecten en renovatie. Voor knelpunten van deze categorie waar herinrichting of renovatie tot 2027 niet aan de orde is worden deze knelpunten actief opgepakt om de einddatum (2027) te halen. Deze actieve aanpak wordt vormgegeven in een uitvoeringsprogramma.

De aanpak van de knelpunten in categorie 2 (387 kunstwerken) kent geen harde einddatum. Een passieve aanpak (meeliften met lopende herinrichtingsprojecten en renovaties) wordt voor deze knelpunten dan ook voorgesteld. Een dergelijke passieve aanpak biedt de mogelijkheid om "werk met werk maken" en leidt tot lagere kosten. Een apart uitvoeringsprogramma is hiervoor dus niet nodig. Het oplossen van de overige knelpunten (categorie 3, circa 1600 kunstwerken) heeft een beperkt ecologisch rendement en is soms zelfs niet wenselijk. Het achterliggende areaal is beperkt van omvang en/of beperkt geschikt voor vis. Deze knelpunten worden met deze optie niet aangepakt.

Optie 3, maximaliseren; alle vismigratieknelpunten oppakken:

Alle relevante vismigratieknelpunten (KRW plus categorie 1 t/m 3) worden in de periode tot 2027 aangepakt. Deels actief, deels door het meeliften met uit te voeren herinrichtingsprojecten en (renovatie)werkzaamheden aan stuwen en gemalen. Ook knelpunten met een laag ecologisch rendement worden vispasseerbaar gemaakt. Deze optie is ecologisch optimaal en komt ruimschoots tegenmoet aan alle internationale afspraken. Deze optie is echter minder doelmatig, moeilijk uitvoerbaar en leidt tot een grote extra (financiële) inspanning.

Afweging en advies:

Met optie 1 worden grote ecologische knelpunten niet opgelost, voldoet het waterschap niet aan gemaakte afspraken dan wel wettelijke verplichtingen en geeft het waterschap geen invulling aan eerder gedane beleidsuitspraken. Het waterschap hecht groot belang aan het imago van een integrale, betrouwbare waterautoriteit, optie 1 ligt derhalve niet voor de hand.

Het waterschap is een doelmatige organisatie die kosten en baten goed afweegt. Optie 3 past niet in dit beeld en ligt derhalve ook niet voor de hand.

Optie 2 geeft op een realistische en praktische wijze invulling aan afspraken en beleidsuitspraken. Tevens is deze optie organisatorisch en financieel te overzien en bij te sturen.

Geadviseerd wordt om de vismigratieknelpunten op te lossen volgens optie 2 en dit als vismigratiebeleid vast te stellen.

FINANCIEN

De kosten voor de aanleg van vispassages lopen erg uiteen. Een inschatting van de gemiddelde kosten van een vispassage vallend onder categorie 1 bedraagt circa € 25.000. Op basis van deze inschatting bedragen de totale kosten van het vispasseerbaar maken van deze knelpunten circa €1.250.000.

Voor zover deze knelpunten worden opgepakt in herinrichtings- en renovatieprojecten worden deze kosten meegenomen in de begroting van deze projecten. Voor de resterende knelpunten wordt uitvoeringprogramma opgesteld dat zal worden meegenomen in de jaarlijks begroting. Met deze kosten is in de meerjarenraming reeds rekening gehouden.

Ook de kosten voor het visvriendelijk maken bij renovatie van stuwen uit categorie 2 lopen uiteen en worden gemiddeld geschat op €10.000 per locatie. De kosten voor het visvriendelijk maken van gemalen bij renovatie zijn moeilijk in te schatten en lopen sterk uiteen (van vrijwel 0 tot meer dan €100.000 per locatie). De kosten zullen gedurende de komende jaren worden meegenomen in de ramingen van de herinrichtingsprojecten en de aan te passen kunstwerken.-

RISICO'S

Dit besluit heeft geen grote risico's tot gevolg. Wel is er een grote financiële bandbreedte in met name het visvriendelijk maken van gemalen. Bij de begroting van de projecten en de evaluatie van het programma zal hier aandacht aan worden besteed.

VERDERE GANG VAN ZAKEN

Procedure:

Na goedkeuring door het AB zal een uitvoeringprogramma worden opgesteld voor de actieve aanpak van de vismigratieknelpunten. De uitvoering van de maatregelen zullen in nauwe afstemming met de uitvoering van projecten en de renovatie en het onderhoud van de kunstwerken worden uitgevoerd. Na aanleg van een vispassage wordt het beheer zo aangepast dat bij beschikbaarheid van water er, bij voorkeur het hele jaar maar in ieder geval in de periode februari- juli, water door de vispassage loopt en de passage blijft functioneren.

Evaluatie:

De voortgang van de aanleg, het beheer en financiële consequenties worden na drie jaar (2021) geëvalueerd. Op basis van de uitkomsten van deze evaluatie kan de aanpak eventueel worden bijgesteld.

De bij dit voorstel behorende bijlage is:

- Kaart met prioritering van vismigratieknelpunten

Het dagelijks bestuur van het Waterschap Drents Overijsselse Delta

de secretaris
ir. E. de Kruijk

de dijkgraaf
ir. H.H.G. Dijk